

1. Ainevaldkond „Sotsiaalained“

1.1 Sotsiaalne pädevus

Sotsiaalne pädevus tähendab suutlikkust mõista inimühiskonna ajaloos ja nüüdisajal toimivate ühiskondlike muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid ja kasutada mõnda neist õppetöös ja igapäevases elus; luua tulevikustsenaariume ja -visioone mingis sotsiaalselt või personaalselt olulises valdkonnas; tunda ja austada inimõigusi ja demokraatiat, teadmisi kodanikuõigustest ning -vastutusest, nendega kooskõlas olevaid oskusi ja käitumist; ära tunda kultuurilisi eripärasid ja järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; jätkuvalt huvituda oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundada oma arvamusi ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Põhikooli lõpetaja:

1. suudab mõista inimühiskonna ajaloos ning nüüdisaja ühiskonnas toimivate muutuste olulisi põhjusi ja tagajärgi;
2. valdab esmast tulevikuvisioni;
3. tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi ning tunneb kodanikuvastutust;
4. huvitub iseenda, oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundab oma arvamusi ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
5. tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppetöös;
6. tunneb kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse jamaailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimsusevastased;
7. on omandanud teadmisi ja oskusi sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimestevastastikustest suhetest, mis aitavad kohaneda eakaaslaste hulgas, kogukonnas ja ühiskonnas, väärtustades neid;
8. on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, toimetulekustrateegiate, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.

1.2 Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonda kuuluvad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus ning valikaine usundiõpetus.

Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6. klassist.

Usundiõpetust on võimalik valida kõigis kolmes kooliastmes.

Sotsiaalainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste	Inimeseõpetus – 2 nädalatundi
II kooliaste	Ajalugu – 3 nädalatundi Inimeseõpetus – 2 nädalatundi Ühiskonnaõpetus – 1 nädalatundi
III kooliaste	Ajalugu – 6 nädalatundi Inimeseõpetus – 2 nädalatundi Ühiskonnaõpetus – 2 nädalatundi

1.3 Ainevaldkonna kirjeldus

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujuneb õpilastes võime näha ühiskonna arengus põhjuslikke jm seoseid ning teha teadlikke valikuid seonduvalt iseenda ja sotsiaalse keskkonnaga, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest, ning toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Ainevaldkonna õppeainete õppega taotletakse, et õpilane:

1. omandab adekvaatse enesehinnangu ning teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis toetavad tervikliku ja autonoomse inimese kujunemist, terviseteadlikkuse, tervist tugevdavakäitumise ning tervisliku eluviisi;
2. omandab tervikliku arusaama ühiskonna nähtustest ja protsessidest ning nende seostest jamõjust;
3. mõistab kultuurilist mitmekesisust ja demokraatia tähtsust ning ühiskonna jätkusuutliku arengu vajalikkust, aktsepteerides erinevusi;
4. hindab väärtusi, nagu vabadus, inimväärikus, võrdõiguslikkus, ausus, hoolivus, sallivus, vastutustunne, õiglus ja isamaalisus ning lugupidamine enda, teiste inimeste ja keskkonnast.

Ainevaldkonnasisese lõimingu taotletakse, et õpilane areneks ennast teostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest, näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat ning tal on oskusi ja valmidust ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi omakodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloo sündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslastehulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks jateovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elusvajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikkuisiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlike väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused, väärtused jateoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärgon luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Usundiõpetuse kaudu luuakse eeldused erinevate religioonide, nende ühiskondlike ja kultuuriliste väljundite ning väärtussüsteemide mõistmiseks ja kriitiliseks analüüsiks, toetatakse dialoogivalmiduse ja respekti kujunemist maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel ning õpilase enese teadlikkust maailmavaatelistes küsimustes.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta endaga teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskonnas kehtivaid väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa

tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ningühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelise mitmekesisusegaarvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Kõigi valdkonnaõppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

1.4 Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Väärtuspädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetustekaudu. Näiteks toetavad suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengupõhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda ajalugu ja ühiskonnaõpetus; lugupidavatsuhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse süvendab usundiõpetus.

Inimeseõpetus ja usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele kujundavad ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus.

Enesemääratluspädevust – suutlikkust mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaidkülgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise;lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalseterviseiga seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme – toetab peamiselt inimeseõpetus, entrahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundabsuutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid jateavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides japrobleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevuse kujundamisel on oluline roll kõigil valdkonna õppeainetel. Suutlikkust ennastselgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- jatarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid jاسوبvat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonnaõppeained.

Matemaatikapädevust – suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikaleomast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades – toetavad kõikvaldkonna õppeained.

Ettevõtlikkuspädevuse peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonnaõppeained. Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmäärke, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse initsiatiivikust ja vastutust, tegema eesmärkidesaavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valima sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

1.5 Lõiming

1.5.1 Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Sotsiaalained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu. Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui kakirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat

stiilining ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisakstahsusuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeltpädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teistekultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastumitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatikapädevus – ajaarvamine; ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatilinekirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskusprobleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideidanalüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestadaning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalsettähendust.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonnaarengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus,säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamine jamõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.

Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstipädevus – Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine,iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur ning loomingulineeneseväljendusoskus.

Tervise- ja kehakultuuripädevus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsusttervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ningkoostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

1.5.2 Läbivad teemad

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” käsitlemisega aidatakse õpilasel kujunedaisiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- jatöökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikkeotsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskond ja jätkusuutlik areng” toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalseltaktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusikeskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemistaktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonnatoimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud,toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste jamajandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemistkultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadikujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuridemitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil(rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur;subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, onkultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon” toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks jätkusuutlikke tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutama oskavaks inimeseks, kes tuleb toimekiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus” käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus” taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

2. Ajalugu

2.1 Üldalused

2.1.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid.

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. tunneb huvi mineviku vastu;
2. tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõigeenam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
3. väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
4. leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajaloo teavet;
5. kasutab ajaloo põhimõtteid õiges kontekstis, eristab ajaloo fakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusi;
6. mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloo sündmuste ja -protsesside ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
7. tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
8. tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

2.1.2 Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmuste ja protsesside, nende seoseid omavahel ja tänapäevaganing ajaloo sündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetuseganing jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaaja ning lähiajaloo õppimisega.

Eesti ajalugu õpitakse õimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teemaja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideedimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluoluja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemadepäru, millega ei taotleta ajalooõperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua sild minevikuja nüüdisaja ajalooõündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater, kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajalooõ. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade õimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest. Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

1. ajas orienteerumise oskus, oskus analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
2. ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
3. küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
4. funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seosteloomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
5. empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus; allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, sellekasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahenditekasutamine. Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste taset kirjeldatakse kooliastme lõpul õpitulemustena.

Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Ajalootundides peab õpilastele tutvustama erinevaid ajalookäsitlusi neist ühtki peale surumata. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajastaja ajalooõuri ja seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajalooõündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates.

Õppetegevuses on oluline rakendada mitmekesist metoodikat, mis võimaldab õpilastel aktiivselt osaleda õppetegevuses, arendada oma õpioskusi, teha järeldusi, kujundada ja väljendada omaarvamust ajalooõündmuste või -nähtuste kohta. Ajalooõprobleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumised demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooõteadvus.

2.2 II kooliaste

2.2.1 Kooliastme õpitulemused

6. klassi õpilane:

1. kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase *aeg*, *muinasaeg*, *vanaaeg*, *sajand*, *aastatuhat*, *eKr*, *pKr*, *araabia number*, *Rooma number*;

2. tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
3. teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
4. hindab materiaalselt keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
5. toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
6. mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
7. mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
8. teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
9. väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti 2.

2.2.2 Õppesisu

Ajaloo algõpetus – 5. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemus
Ajaarvamine	Ajaarvamisega seotud mõistete ja ajalooperioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.	1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase <i>sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajalooperiodiseerimine</i> ; 2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste elu minevikus; 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 4) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 5) kasutab ajalookaarti.
Ajalooallikad	Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.	1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; 2) töötab lihtsamate allikatega; 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid <i>kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas</i> .
Eluolu	Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.	1) kirjeldab mõnda minevikusündmust ning inimeste elu minevikus; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 4) kasutab ajalookaarti.
Ajaloo-sündmused ja ajaloolised isikud	Ajaloo-sündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetajavalikul.	1) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste elu minevikus; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 4) kasutab ajalookaarti

Muinasaeg ja vanaaeg – 6. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemus
Muinasaeg	Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Ajalugu ja ajalooallikad. Allikmaterjalide tõlgendamine. Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimisealgus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine, Eesti muinasajaüldiseloostus, Pulli, Kunda.	1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; 2) näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine; 3) teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslikebavõrdsus, sugukond, hõim</i> ; 5) teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil.
Vanad Idamaad	Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud. Vana-Egiptus, Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament.	1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat; 2) selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel; 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutatavat kunsti, Egiptuse püramiide ja Babüloni rippaedu; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri; 4) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon; selgitab, mis on Vana Testament; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester</i> ; 6) teab, kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurabi, Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust.
Vana-Kreeka	Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreet ja Mükene kultuur. Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine	1) näitab kaardil Kreetat, Kreetat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigilaienemist hellenismi perioodil; 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreet-Mükene kultuurist; 3) tunneb Vana-Kreeka

	<p>ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homeros kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.</p>	<p>ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal; 4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>polis, rahvakoosolek, akropol, agora, tüürann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik</i>; 6) teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles ja Aleksander Suur, ning iseloomustab nende tegevust.</p>
Vana-Rooma	<p>Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus, Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. Ristiusu teke, Uus Testament.</p>	<p>1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat; 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; 3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel; 4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>vabariik, foorum, kapitoorium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provintid, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel</i>; 6) teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus ja Jeesus Kristus, ning iseloomustab nende tegevust.</p>

2.2.3 Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, arutelu, rollimäng, ajaloolise kujutluse loomine, loovülesande, kava, ajajoone, õpimapi koostamine, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, loovtöö kirjutamine, infootsingteabeallikatest), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).

2.2.4 Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümberpaigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab kasutada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi(muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.

Kool võimaldab kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid: ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid, allikakogumikud, käsiraamatud, elulooraamatud jateabekirjandus, auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid, illustratiivne pildimaterjal(fotod, karikatuurid), IKT-põhised õppematerjalid.

2.2.5 Hindamine

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist jakirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist.

Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväarsust infoedasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtusteanalüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat jaterviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja õigekirja.Kuna 5. klassis ei taotleta süstemaatiliste teadmiste ega oskuste kujundamist, peab sama põhimõtetjärgima ka hinnates. Kontrolltöödega ei kontrollita enam kui üht õpitud teemat korraga.

2.3 III kooliaste

2.3.1 Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

1. iseloomustab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
2. mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuidja kultuurinähtusi;
3. võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi jatagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendabseda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
4. teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti jaEuroopa ajalugu maailma ajalooaga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendadamitmeti;
5. töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
6. otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati jalühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
7. töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
8. asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

2.3.2 Õppesisu

Keskaeg ja varauusaeg – 7. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemus
Maailm keskajal 476–1492	Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldiseloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt. Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku	1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandisäilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad,iseloomustab

	<p>osa ühiskonnas, ristosõjad, keskajaülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil. Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.</p> <p>Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale. Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.</p> <p>Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine. Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked. Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus jaristusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad. Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamise, eluolu keskajal.</p>	<p>keskaegse linna eluolu;</p> <p>2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;</p> <p>3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;</p> <p>4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;</p> <p>5) toob esile ristosõdade eesmärgid ja tulemused;</p> <p>6) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolumuinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;</p> <p>7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;</p> <p>8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka</i>;</p> <p>9) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.</p>
<p>Maailm varauusajal 1492–1600</p>	<p>Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci. Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopamõju avastatud maades. Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther. Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.</p>	<p>1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng jareformatsioon;</p> <p>2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsioonimõju;</p> <p>3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;</p> <p>4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteriusk, renessanss, humanism</i>;</p> <p>5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nendetegevust.</p>

Uusaeg – 8. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemus
<p>Maailm 1600–1815</p>	<p>Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II. Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvoim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna). USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos. Kultuur: barokk, klassitsism.</p>	<p>1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile; 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism; 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju; 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad; 5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viinikongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil; 6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust; 7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni; 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism</i>; 9) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nendetegevust.</p>
<p>Maailm 1815–1918</p>	<p>Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonnasotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused. Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik. Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905.</p>	<p>1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite; 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas; 3) selgitab Eesti iseseisvumist; 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi; 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi; 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism</i>.</p>

	aasta revolutsiooni tagajärjed. Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani. Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.	
--	---	--

Lähiajalugu – 9. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemus
Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939	Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas. Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed. Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel. Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatlikuparlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.	<ol style="list-style-type: none"> 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem); 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail; 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul; 5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu</i>; 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.
Teine maailmasõda 1939–1945	Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust, ÜRO	<ol style="list-style-type: none"> 1) näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel; 2) iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise

	<p>asutamine. Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.</p>	<p>maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi; 3) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; 4) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist; 5) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed; 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitlerivastane koalitsioon; 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO</i>.</p>
<p>Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000</p>	<p>Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad. Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu. Kommunistliku süsteemi lagunemine, <i>perestroika</i> ja <i>glasnost</i>, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine. Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine. Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud. Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuringud,</p>	<p>1) iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid; 2) näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail; 3) iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel; 4) iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; 6) analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil; 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon</i>; 9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.</p>

	infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.	
--	--	--

2.3.3 Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, projektõpe, loovülesande, kava, ajajoone, skeemi ja plaani, õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutlusekirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).

2.3.4 Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümberpaigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Kool võimaldab kasutada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul. Kool võimaldab kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid: ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid, allikakogumikud, käsiraamatud, elulooraamatud jateabekirjandus, auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid, illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid), IKT-põhised õppematerjalid.

2.3.5 Hindamine

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist jakirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöökooostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväärse üle otsustamist. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloo sündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavustteemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu. Kolmandas kooliastmest sobivad kontrolliks ja hindamiseks nii avatud kui ka etteantud vastusega ülesanded.

3. Ühiskonnaõpetus

3.1 Üldalused

3.1.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning omaseisukohti ja valikuid põhjendada;
2. oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
3. teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigitasandil;
4. väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse javastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;

5. määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

3.1.2 Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises.

Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesiarvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistesõppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele.

Esimeses kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. Teises jakolmandas kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi ainaena.

Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseidühiskonna põhivaldkondadega (majandus, poliitika, õigus), ent ka suhteid teiste sotsiaalseterühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonnainstitutsioonidega vastavalt oma huvidele ja võimalustele.

Teises kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudesotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koeksisteerimisele. Käsitlul keskmes on inimesedmeie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

Kolmandas kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone, nagu Riigikogu, valitsus,president, kohus, kohalik omavalitsus, riigikontroll, õiguskantsler.

Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitikaavaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana (ntsotsiaalkaitse süsteemi kasutamine, valla/linna elukorralduses kaasaraäkimine, e-teenustetarbimine jne).

Majanduse käsitlemine kolmandas kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele (ettevõtlikkus,kutsevalik, tulu tööst, eelarve, tarbimine ja toimetulek), ettevõtlusele (ettevõte, ressursid, tootlikkus, kasum, konkurents), riigi majanduse reguleerimisele (majanduspoliitika, maksud,maksutulude kasutamine riigi arenguks; õigusrikkumisest tulenev kahju riigi majandusele) jaturumajanduse sotsiaalsetele mõjudele (tarbimisühiskond, tööturu tasakaal, varanduslikkihistumine). Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealastepõhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Olulisel kohal onigapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskusteomandamine, mis aitab kaasa õpilase toimetulekule ühiskonnas. Nii kujuneb õpilasel tervikpiltühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustataksejätkusuutlikku eluviisi.

Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilasedprobleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanamise ja korraldamise, kriitilisemõtleamise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui kakirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme.

Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste õpimotivatsiooni arendamisele. Olulisel kohal onaktiivõppemeetodid, nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Tähtison viia aine käsitlemine klassiruumist välja ning kasutada igal asjakohasel juhul elusituatsioone(nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamistvalimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veelhääleõiguslikud (nt tarbijahariduses, kodanikualgatuses, koolielu korraldamises).

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, naguettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalneõiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teisterahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maakultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne. Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, eteenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis). Nii omandab õpilane teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva maailmas pidevalt kasvab.

3.2 II kooliaste

3.2.1 Kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

1. on viisakas, sõbralik, väarikas, vastutustundlik, töökas, täpne ja aus;
2. teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
3. mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; märkab probleemekoolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
4. loetleb Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus);
5. teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks seadusi tuleb täita; teab, mis on lapseõigused ja vastutus;
6. selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö;
 1. põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
7. mõistab inimeste iseärasusi, teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilisesuutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis
 2. koostööks, oskab vältida ja lahendada konflikte;
8. toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat; tunneb oma õigusi ja vastutustomanikuna ja tarbijana;
9. oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
10. teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi eettulevates elusituatsioonides.

3.2.2 Õppesisu

Ühiskonnaõpetus – 6. klass

Põhiteema	Alateema	Õppesisu	Õpitulemused
Sotsiaalsed suhted	Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja	Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud,	1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvus</i> , <i>riik</i> , <i>võrdõiguslikkus</i> ja <i>tasavõrdsus</i> ; 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab

	rahvad; sallivus	religioossed jm). Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.	nende eluolu jakultuuritraditsioone; 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis; 5) suhtub sallivalt erinevustesse; 6) teab ja hoiab kogukonna traditsioone; 7) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus); 8) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.
Sotsiaalsed suhted	Vabatahtlik tegevus: kodaniku- ühendused ja -algatus; koostöö	Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Noorteorganisatsioonid. Eakohased kodanikualgatuse võimalused. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõim alused.	1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuihendus,</i> <i>kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;</i> 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nendetegevust; 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral; 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.
Demokraatia	Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine	Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. Kohalik omavalitsus. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).	1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>inimõigus,</i> <i>seadus, demokraatia;</i> 2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus jätkonavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud); 3) nimetab ja austab inimõigusi; 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid; 5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna

			omavalitsuse tegevuse kohta; 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.
Demokraatia	Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas	Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord). Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.	1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; 2) märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel; 3) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; 4) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.
Töö ja tarbimine	Töö ja tarbimine	Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.	1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsusejärjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida; 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale; 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.
Meedia ja teave	Meedia ja teave	Raamatukogu, internet. Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon. Teadlik infotarbimine ja -edastamine. Autoriõiguste kaitse.	1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat; 2) oskab eristada fakti ja arvamust; 3) oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot; 4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autoriõiguste kaitsega seonduvaid

			probleeme internetis; 5) tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramisevõimalusi; 6) mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.
--	--	--	--

3.2.3 Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus jvabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöö koostamine (küsitluse läbiviimine, viitamisreeglitegatutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

3.2.4 Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümberpaigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õppesidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi. Kool võimaldab kasutada klassiruumis Eesti Vabariigi põhiseadust, ÜRO inimõigusteülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni. Kool võimaldab ainekava eesmäärke toetavaid õppematerjale (kontuur- ja seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja meetoodilised materjalid).

3.2.5 Hindamine

Kokkuvõtvaiks hindamiseks sobivad arvamislugu ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teisevormi (graafikust tabelisse vms), info leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeidkoostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kusõpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitusning täpne juhend.

3.3 III kooliaste

3.3.1 Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

1. tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
2. määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimimavastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
3. tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
4. tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib

- seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
5. tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisirahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;
 6. selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rollimajanduses; mõistab riigi ja turu vahekorda, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
 7. hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;
 8. hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutustarbijana;
 9. analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autoriõiguste kaitset; oskab leida vajalikkute avet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid;
 10. teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

3.3.2 Õppesisu

Ühiskonnaõpetus - 9. klass

Põhiteema	Alateema	Õppesisu	Õpitulemused
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	Meedia ja teave	<p>Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.</p> <p>Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.</p> <p>Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne.</p> <p>Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahekord, tulud ja kulud meedias).</p> <p>Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.</p>	<p>1) orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;</p> <p>2) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat</i>;</p> <p>3) mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;</p> <p>4) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.</p>
Ühiskond ja sotsiaalsed	Ühiskonna sotsiaalne struktuur	Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised,	1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne</i>

suhted		varanduslikud,regionaalsed jm. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus. Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.	<i>kihistumine,sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;</i> 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust; 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor	Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused). Erasektor kui kasumile suunatud sektor. Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.	1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslikasutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;</i> 2) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas; 3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	Ühiskonnaliikmete õigused	Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Põhiõigused; sotsiaalmajanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused. Lapse õigused, kohustused ja vastutus. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne eksploatatsioon jm. UNICEFi tegevus.	1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused;</i> 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutusest; 3) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.
Riik ja valitsemine	Demokraatia	Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused. Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus jatasakaal. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.	1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism;võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;</i> 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende

			<p>rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäihte võrdsust seaduse ees);</p> <p>käitub demokraatia põhimõtete järgi;</p> <p>4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;</p> <p>5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.</p>
Riik ja valitsemine	Eesti valitsemiskord	<p>Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus. Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt, erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik</i>;</p> <p>2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);</p> <p>3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu omaõiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist RiigiTeatajat (eRT);</p> <p>4) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;</p> <p>5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti</p>

		<p>valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.</p>	<p>Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust; 6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana; 7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi; teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>
Kodanikuühiskond	Kodanikuühiskond	<p>Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaihendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatusühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus</i>; 2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel; 3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi; 4) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.</p>
Majandus	Majandus	<p>Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, brutojanetopalk, laen, investeering, tarbijakaitse</i>; 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja,</p>

		<p>Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglase tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.</p>	<p>töövõtja, töötu; 3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääriplaneerimisel; 4) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka; 5) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; 6) iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi jakohustusi seoses maksudega.</p>
--	--	--	---

3.3.3 Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistöö, aramusloo, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine);

temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

3.3.4 Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümberpaigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õppesidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Kool võimaldab kasutada klassiruumis Eesti Vabariigi põhiseadust, ÜRO inimõigusteülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni.

Kool võimaldab ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale (kontuur- ja seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja meetoodilised materjalid).

3.3.5 Hindamine

Kokkuvõtvaiks hindamiseks sobivad probleemküsimuste avamine, aramuslugu, uurimus jajuhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuuri analüüs, kaardi tundmine,

avatud jaetteatud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuvõtmine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), info rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö planeerimise, teostamise, tulemuste tõlgendamise, järeldustetegemise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

4. Inimeseõpetus

2. klass

1. Mina (4 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpilastulemused
Mina. Minu erinevused Suhtumine	1. Kirjeldab enda välimust, huve ja tegevusi, tuues esile inimestega teistesse meeldib teha. vastavasisuline ennast arendavad aspektid. 2. Eristab mehi ja naisi. 3. Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest.
Iga inimese väärtus.	1. Väärtustab iseennast ja teisi.
Viisakas käitumine	2. Mõistab viisaka käitumise tähtsust, oskab viisakalt käituda
Väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja väärtus.	Selgitab ja toob näiteid viisaka käitumise kohta

2. Mina ja tervis (6 tundi)

Tervis. Terve ja haige inimene. Ravimid	1. Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda. 2. Eristab nakkuslikke ja mittenakkuslikke haigusi. 3. Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning teab, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud.
Arsti juures	1. Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda. 2. Rühmitab haigusi nakkuslikeks ja mittenakkuslikeks. 3. Kirjeldab suuliselt, kuidas haigestudes arsti juures käituda ning kuidas nakkushaigusi vältida. 4. Selgitab oma sõnadega, mis on ravimid. 5. Kirjeldab ravimitega seotud ohtusid ning toob näiteid ravimite kohta, mis aitavad haigusi ära hoida ja ravida.
Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport	1. Kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport. 2. Teab, et liikumine, puhkus ja tervislik toitumine on tähtsad seoses tervisliku eluviisiga.
Keha puhtus ja selle eest hoolitsemine	Selgitab oma arvamusi ja seisukohti seoses tervisliku eluviisi kolme aspektiga, seostades neid omandatud teadmistega.

Esmaabi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Demonstreerib lihtsamaid võimalused esmaabivõtteid. 2. Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.
---------	---

3. Mina ja minu pere (14 tundi)

Kodu. Koduarmastus. Kodu traditsioonid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Väärtustab oma kodu. 2. Jutustab oma pere traditsioonidest.
Kodutus. Lastekodu. Turvakodu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab, mida tähendab tema jaoks kodu ja koduarmastus. 2. Kirjeldab, mille poolest on kodus hea ja turvaline olla. 3. Kirjeldab tuntumaid traditsioone peres.
Perekond. Erinevad pered Uus pereliige	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad. 2. Väärtustab oma peret. 3. Selgitab oma sõnadega perekonna mõistet ja pereliikmete arvestamist. 4. Selgitab, mille poolest võivad pered erineda. 5. Selgitab, miks on tema pere talle väärtuslik.
Vanavanemad ja teised sugulased Sugupuu. Pereliikme lahkumine ja lein	Selgitab lähemaid sugulussuhteid Selgitab oma sõnadega lähimaid sugulassuhteid peres.
Pereliikmete tegevus ja pereliikmete rollid	Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus
Abistamine kodustes töödes.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres. 2. Teab oma kohustusi peres. Ja kuidas temal on võimalik abistada pereliikmeid kodustes töödes. 3. Selgitab oma sõnadega, mida tähendab tema jaoks kohuse- ja vastutustunne, ning toob näiteid perest lähtudes. 4. Teab omaanemate erinevaid töid ja eristab erinevaid ameteid.
Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond	<p>Oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab oma sõnadega, millises koduümbruses on turvaline elada. 2. Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas ületada sõiduteed, ning selgitab liikluses valitsevaid ohtusid.
Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab ohtlikke olukordi ning seda, kuidas seal käituda. 2. Selgitab, kuidas käituda võõras ümbruses, ning demonstreerib õppeülesannete varal, kuidas öelda ei, kui võõras inimene endaga kaasa kutsub.
Ohud kodus	Kirjeldab, milline on koduümbruses ja oskab lahendada erinevaid olukordi kooliteel

4. Mina: aeg ja asjad (6 tundi)

Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine.	<ol style="list-style-type: none">1. Eristab aja kulgu ja seisu.2. Planeerib oma päevakava.3. Kirjeldab, kuidas sisustada vaba aega.4. Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.
Täpsus, lubadused, vastutus	<ol style="list-style-type: none">1. Selgitab oma sõnadega, mida tähendab aja kulg ja seis, tuues näiteid.2. Selgitab, millised tegevused seostuvad temal positiivse tunde tekkimisega.3. Kirjeldab, kuidas oma tegevust kavandada, ning planeerib oma päevakava, tuues näiteid igapäevaelust täpsuse, lubadustest kinnipidamise ja vastutuse olulisuse kohta.
Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas	<ol style="list-style-type: none">1. Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta.2. Selgitab asjade väärtust.3. Väärtustab ausust asjade jagamisel.
Suhtumine asjadesse ja teiste töösse. Kokkuvõid	<ol style="list-style-type: none">1. Kirjeldab õpitulemustes määratletud teadmiste ja oskuste rakendamist enda igapäevaelus.2. Eristab ausat jagamist ebaausast.3. Selgitab oma sõnadega isiklike ja kogukonnas kasutatavate asjade väärtust, lähtudes nende loomiseks ja/või ehitamiseks tehtud tööst.

5. Mina ja kodumaa (5 tundi)

Eesti – minu kodumaa. Kodukoht	<ol style="list-style-type: none">1. Tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi.2. Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti.3. Leiab Euroopa kaardilt Eesti.
Eesti riigi tuntud inimesed	<ol style="list-style-type: none">1. Demonstreerib õpitulemustes määratletud oskusi.2. Selgitab oma arvamust kodumaast ja kodukohast ning suhtumist nendesse.3. Leiab kodukoha Eesti kaardilt.4. Tunneb ära kodukoha sümboolika.5. Nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku.
Rahvakalendri ja muud tähtpäevad	<ol style="list-style-type: none">1. Kirjeldab mardi- kadripäeva rahvakombeid, lähtudes õpiülesannete sisust.2. Selgitab oma arvamust tähtpäevadest ja suhtumist neisse, seostades neid omandatud teadmistega.
Eesti rikkus Eesti rahva tavad ja kombed	Väärtustab Eestit.

3. klass

Meie

Õppesisu	Õpitulemused
1. Mina (5 tundi) Mina. Mina ja endasse suhtumine. Igaüheindividuaalsus ja väärtuslikkus Lapse turvalisus	1. Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust. Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega. 2. Väärtustab inimese õigust olla erinev.
Lapse õigused ja kohustused. Lapse kaitse	1. Nimetab enda õigusi ja kohustusi. 2. Teab, et õigustega kaasnevad kohustused.
2. Mina ja tervis (6 tundi)	
Vaimne ja füüsilinetervis. Tervislik eluviis Liikumine ja tervis. Tervislik toitumine	1. Eristab vaimset ja füüsilisttervist. 2. Kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine. 3. Väärtustab tervislikku eluviisi.
Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras. Kahjulikud harjumused.	1. Kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist. 2. Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.
3. Mina ja meie (13 tundi)	
Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine.Sallivus. Üksteise eesthooldamine ja teiste abistamine. Ausus jaõiglus. Leppimine. Vabandamine.	1. Nimetab inimese eluksvajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega. 2. Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindabennast nende omaduste järgi. 3. Väärtustab sõprust. 4. Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist. 5. Väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.
Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda.Keelduminekahjulikust tegevusest	1. Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus needtekitavad, ning leiab erinevaid viise

	<p>nendega toimetulekuks.</p> <p>2. Teab abi saamise võimalusikiusamise ja vägivalda korral.</p> <p>3. Mõistab, et kiusamine on mitteaktsepteeritud käitumine.</p> <p>4. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest.</p>
<p>Minu hea ja halb käitumine.Südametunnistus.Oma vigade ja süü tunnistamine.Viisakusreeglid.</p> <p>Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Vastutus.Liiklusreeglid. Käitumisnormide tähendus ja vajalikkus koolis,kodus ja koduümbruses</p>	<p>1. Eristab enda head ja halbakäitumist.</p> <p>2. Kirjeldab oma sõnadega, midatähendab vastustundlikkus ja südametunnistus.</p> <p>3. Nimetab üldtunnustatudkäitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust.</p> <p>4. Kirjeldab oma käitumise tagajärge ja annab neile hinnangu.</p> <p>5. Teab liicluseeskirja, mis tagab tema turvalisuse, ning kirjeldab,kuidas käituda turvaliselt liicluses.</p>
<p>Mäng ja töö.Õppimine.</p> <p>Kohustetunne ja vastutus.Meeskonnatöö.Tööjaotus</p>	<p>1. Eristab tööd ja mängu.</p> <p>2. Selgitab enda õppimise eesmärgid ja toob näiteid, kuidas aitab õppimine igapäevaelus paremini hakkama saada.</p> <p>3. Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimise ajal, ning kirjeldab omategevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust.</p> <p>4. Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust.</p> <p>5. Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd.</p>
4. Mina: teave ja asjad (6 tundi)	
<p>Teave ja teabeallikadning nendekasutamine. Reklaami mõju: Turvaline käitumine meediakeskkonnas. Fantaasia ja reaalsuse eristamine. Reklaami ja meediagaseonduvad ohud.</p>	<p>1. Kirjeldab erinevate meeltega tajutavaid teabeallikaid.</p> <p>2. Selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid.</p>
<p>Raha. Raha teenimine, kulutamine, laenamine.Vastutus. Oma kulutuste planeerimineHeategevus.Säästmine ja</p>	<p>1. Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning seda, et raha teenitakse tööga.</p> <p>2. Mõistab oma vastutust asjade hoidmise ja</p>

kulutamine kogukonnas.	laenamise eest. 3. Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine. 4. Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes
5. Mina ja kodumaa (5 tundi)	
Küla, vald, linn, maakond	Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid omakodukohas.
Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid.	Leiab Euroopa kaardilt Eesti jätema naaberriigid
Eesti vabariigi ja kodukoha sümbolid	1. Nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid. 2. Kirjeldab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid ning eristab neid teiste riikide sümboolitest. 3. Oskab Eesti ja oma kodukoha rahvuslikke ja riiklikke sümboleid õigesti märkida.
Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus Erinevad kultuurid ja rahvused Eestis Tavad, kombed ja tähtpäevad.	1. Kirjeldab Eestis elavate rahvaste tavasid ja kombeid ning austab neid. 2. Väärtustab oma kodumaad

II kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

1. kirjeldab enesehinnangu, enesekontrolli ning eneseanalüüsi võimalusi ja olulisust igapäevasuhetes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada, demonstreerides seda õpitu olulisuses;
2. väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
3. väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
4. kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeas, aktsepteerides nende individuaalsust;
5. kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendamise viise; demonstreerib, kuidas õpitu olulisuses tõhusalt verbaalselt oma tundeid väljendada, aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
6. kirjeldab, mis on füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis, ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;

7. kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
8. teab ja oskab õpituatsioonis leida erinevaid lahendusviise otsuste langetamisel;
9. teab, kuidas toimida ohuolukorras, oskab õpituatsioonis abi kutsuda ning valdab esmaabivõtteid;
10. kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks.

5.klass

1 tund nädalas, kokku 35 tundi

1.Tervis (hinnang ajale 5 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.</p> <p>Tervisenäitajad.</p> <p>Tervist mõjutavad tegurid.</p> <p>Hea ja halb stress.</p> <p>Keha reaktsioonid stressile.</p> <p>Pingete maandamise võimalused.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendestmõistetest lähtuvalt; 2. teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapiikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet; 3. nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõjuinimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele; 4. eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi; 5. väärtustab oma tervist.

2. Tervislik eluviis (hinnang ajale 7 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Tervisliku eluviisi komponendid.</p> <p>Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted.</p> <p>Toitumist mõjutavad tegurid.</p> <p>Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid.</p> <p>Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted.</p> <p>Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine.</p> <p>Uni.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus; 2. koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumispõhimõtetest; 3. kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid; 4. selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega; 5. kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut; 6. teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid; 7. oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest; 8. hindab ja oskab planeerida kehalise

	aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses; 9. väärtustab tervislikku eluviisi.
--	--

3. Murdeiga ja kehalised muutused (hinnang ajale 6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Suguline küpsus ja soojätkamine.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega; 2. aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda; 3. teab, et murdeiga on varieeruv ning igäühel oma arengutempo; 4. teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

4. Turvalisus ja riskikäitumine (hinnang ajale 6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. Vahendatud suhtlemine. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid; 2. selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida; 3. teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda; 4. nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele; 5. suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust omasõnade ja tegude eest; 6. väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist; 7. demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidegatoimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus; 8. kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile; 9. väärtustab mitmekesisest positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.

5. Haigused ja esmaabi (hinnang ajale 8 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi; 2. selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiinivahenditega;

	<p>3. teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;</p> <p>4. kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;</p> <p>5. teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste);</p> <p>6. nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;</p> <p>7. väärtustab enda ja teiste inimeste elu.</p>
--	---

6. Keskkond ja tervis (hinnang ajale 3 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Tervislik elukeskkond.</p> <p>Tervislik õpikeskkond.</p> <p>Tervis heaolu tagajana.</p>	<p>1. Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;</p> <p>2. eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks võimitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks;</p> <p>3. kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.</p>

6. klass

1 tund nädalas, kokku 35 tundi

Suhtlemine.

1. Mina ja suhtlemine (hinnang ajale 5 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Enesesse uskumine.</p> <p>Enesehinnang.</p> <p>Eneseanalüüs.</p> <p>Enesekontroll.</p> <p>Oma väärtuste selgitamine.</p>	<p>1. Analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi;</p> <p>2. mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb;</p> <p>3. mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumisekontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega;</p> <p>4. oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.</p>

2. Suhtlemine teistega (hinnang ajale 8 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Minu ja teiste vajadused.</p> <p>Vajaduste hierarhia.</p>	<p>1. Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid;</p>

<p>Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. „Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2. teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; 3. eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist; 4. kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalse suhtlemisele; 5. demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid; 6. mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele; 7. demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades jutugevdades suhteid; 8. teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid; 9. eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nendekäitumiste mõju suhetele; 10. teab, et „ei“ ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei“ ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri „ei“ ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral; 11. väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.
---	--

3. Suhted teistega (hinnang ajale 8 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus; 2. oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta; 3. väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist; 4. eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu; 5. demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast; 6. tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist; 7. väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat; 8. kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi;

	9. mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.
--	--

4. Konfliktid (hinnang ajale 5 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.	1. Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust; 2. teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise; 3. kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhuseid viise ning väärtustab neid.

5. Otsustamine ja probleemilahendus (hinnang ajale 5 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamiseks. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastustus otsustamisel.	1. Teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise; 2. kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid; 3. mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi; 4. selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut; 5. väärtustab vastustuse võtmist otsuseid langetades.

6. Positiivne mõtlemine (hinnang ajale 4 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.	1. Nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi; 2. väärtustab positiivset mõtlemist.

III Kooliastme õpitulemused

III kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

Põhikooli lõpetaja:

1. teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast;
2. teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega ning analüüsib valikuid mõjutavaid tegureid ja oma vastutuse osa selles;
3. teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;
4. teab, millised arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas;

5. mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles ning väärtustab seksuaalõigusi;
6. analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
7. teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid terviseteadete ja -abi saamiseks, analüüsides nende kasutusvõimalusi, ning demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
8. kirjeldab stressi ja kriisi olemust inimsuhetes ning teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;
9. kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
10. teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet.

7. klass

1 tund nädalas, kokku 35 tundi

Inimene

1. Inimese elukaar ja murdeea koht selles (hinnang ajale 6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses kasvamisega.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka; 2. kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid; 3. toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma elutee kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel; 4. kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

2. Inimese mina (hinnang ajale 6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine. Konfliktide vältimine ja lahendamine.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang; 2. kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi; 3. kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määramiseks; 4. väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid; 5. kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi

	ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu; 6. kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi; 7. demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.
--	--

3. Inimene ja rühm (hinnang ajale 8 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.	1. Iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi; 2. kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele; 3. mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel; 4. võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi; 5. kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi; 6. demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega; 7. selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes; 8. väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.

4. Turvalisus ja riskikäitumine (hinnang ajale 6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.	1. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus; 2. demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalla korral koolis; 3. eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid; 4. kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele.

5. Inimese mina ja murdeea muutused (hinnang ajale 7 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Varane ja hiline küpsemine – igäühel oma tempo. Muutunud välimus.	1. Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi; 2. selgitab, milles seisneb suguküpsus;

<p>Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.</p>	<p>3. kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks; 4. selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist; 5. kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist; 6. kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes; 7. selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.</p>
--	---

6. Õnn (hinnang ajale 2 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.</p>	<p>Õpilane mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.</p>

8. klass

1 tund nädalas, kokku 35 tundi

Tervis

1. Tervis (hinnang ajale 7 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad terviseiga seotud valikuid. Tervisealased infoallikad ja teenused. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid. Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus.</p>	<p>1. Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost; 2. kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt; 3. analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise otsuste langetamisel terviseiga seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega; 4. analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärust; 5. analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu; 6. analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele; 7. analüüsib oma igapäevatoitu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele; 8. selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;</p>

<p>Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.</p>	<p>9. oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivust eluviisi osana; 10. selgitab stressi olemust, põhjuseid ja tunnuseid; 11. kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest; 12. kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.</p>
---	---

2. Suhted ja seksuaalsus (hinnang ajale 13 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng. Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. *Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.</p>	<p>1. Kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis; 2. demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine; 3. väärtustab tundeid ja armastust suhetes; 4. selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus; 5, kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise; 6. selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes; 7. selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele; 8. kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse; 9. kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi; 10. teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks; 11. eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest.</p>

3. Turvalisus ja riskikäitumine (hinnang ajale 11 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule.</p>	<p>1. Kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;</p>

<p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.</p>	<p>2. kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil; 3. kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb; 4. kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades; 5. teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral; 6. demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.</p>
--	--

4. Inimene ja valikud (hinnang ajale 4 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus.</p>	<p>Õpilane analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.</p>

Õppesisu

Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid.
2. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

5. Majandusõpetus

3. klass – 35 tundi

Õpitakse Junior Achievementi arengufondi programmi “7 sammu” järgi. Programmi abiga näidatakse algkooli õpilastele hariduse ja töökoha vahelist seost, programmi kasutamine aitab õpilastel mõista neid ümbritsevat majanduselu ning valmistab nad ette jätkuvateks õpinguteks ja nende kaasnevateks saavutusteks.

Õppesisu

Teema	Alateema	Õppimise eesmärgid	Mõisted	Õpitulemused
Meie ise (on keskendunud üksikisikutel e ja rollidele, mida täita ühiskonnas töölisena ja tarbijana)	Raul ja ta sõbrad.	Iseenda rolli tunnetamine.	üksikisik, tööline	Tunnetab iseenda rolli sõprade seas.
	Hea mõte.	Tunda ära igapäevase majandustegevuse näiteid.	töötama, teenima, ostma, raha	Tunneb ära ogaüäevase majandustegevuse näiteid.
	Koos töötamine.	Saada teada, kuidas töölised sõltuvad millegi saavutamisel üksteisest.	töötama, teenima, ostma, müüma	Tunnetab koostöö vajalikkust ja oma osa selles.
	Kokkuhoidmine.	Teadvustada raha säästmise tähtsust.	teenima, ostma, pank, raha, säästma, valikud	Teab, miks on vaja raha säästa ja kus hoida raha., oskab teha valikuid.
	Hea töö.	Teadvustada tarbija rolli.	ostma, säästma, teenima	Suudab teadvustada tarbija rolli.
Meie perekond (On üles ehitatud perekonda puudutavale teemale)	Meie perekonnad	Teha selgeks, mis on perekond. Saada teada, kuidas inimesed perekonnas koos elavad ja töötavad.	perekond, töö	Teab, mis on perekond. Oskab rääkida oma perest.
	Meie perekonnad vajadused ja soovid.	Selgitada vajaduse ja soovi erinevust.	vajadus, soov	Suudab seletada erinevust soovi ja vajaduse vahel.
	Meie perekonna vajaduste ja soovide selgitamine.	Kodukandi plakatkaardi lahtimõtestamine. Kodukandi erinevate tootmis- ja teenindusfirmade kindlakstegemine. Tunnetada, kuidas pereliikmed sõltuvad paljudest firmadest oma	vajadus, soov, ettevõtted	Oskab tõlgitseda ümbruskonna kaarti. Tunneb erinevat liiki ettevõtteid ja teenuseid ümbruskonnas. Saab aru, kuidas

		soovide ja vajaduste rahuldamisel.		inimesed sültuvad oma soovide ja vajaduste rahuldamisel erinevatest ettevõtetest. Oskab rääkida erinevatest ametitest.
	Meie perekonna ametid.	Tehke kindlaks, millised ametid on teie kodukandi inimestel.	amet	
Meie linnaosa/ vald (Keskendub linnaosa puudutavale teemale, käistleb seal töötavaid ettevõtteid, kohati ka omavalitsust)	Kuidas toimib vald.	Teha kindlaks valla paljud ametid. Tunnetada, kuidas inimesed koos töötavad. Saada teadlikuks ametivõimaluste paljususest.	vald, amet, töö	Teab erinevaid ameteid linnaosas.
	Magusas „o“ sõõrikud.	Defineerida tootmine. Võrrelda individuaal- ja konveierliini tootmismeetodeid.	tootmine, tootmisühik, konveiertootmine, idividuaaltootmine, praak valitsus, maksud, teenused	Teeb vahet ind- ja konv.tootmisel, teab nende tootmismeetodite eeliseid ja puudusi.
	Valitsuse roll.	Tunda ära riigiametid vallas. Mõista, et valitsus kogub makse, et kindlustada kõikidele teenuseid. Defineerida valikud.	valik, otsustamine	Teab riigiameteid vallas Teab, kuidas makstakse teenuste eest. Mõistab, kui vajalik on õigete otsuste tegemine.
	Uus ettevõtlus.	Otsustusmudeli kasutuse proovimine. Otsuste hoolika tegemise vajaduse tunnetamine.		
	Raha ja pangandus.	Eristada raha bartertehingutest. Selgitada raha kaupade vastu vahetamise situatsioone. Tunnetada, kuidas tüüpilises esmatasandi haldusüksuses raha kasutatakse.	barter, raha, pank, teenused, kaubad	Teab, kuidas toimus kaubavahetus vanasti. Mõistab raha kui maksevahendi vajalikkust.
Meie linn	Hoonete ehitamine.	Mõista ehitustegevuse tähtsust linnamajanduses. Teha kindlaks ehituses vajalikud ametid.	linn, ehitus, projekt, mõõtkava, kvaliteet, oskus, amet	Mõistab ehitustegevuse tähtsust linnamajanduses. Oskab lugeda projekti. Teab ehituses vajalikke ameteid.
	Planeeri	Arutleda linnaplaneerimise	tsoon, ettevõte	Oskab määrata

	enne tegevust.	tähtsusest.		mudellinna koostades ettevõtetele õige asukoha. Teab, kuidas ettevõtted linnas üksteisest sõltuvad.
	Pealkirjade koostamine.	Mõista ajalehe kui kommunikatsioonivahendi tähtsust. Selgitada ajaleheäris vajalikud ametid.	oskus, intervjuu, kommunikatsioon	Mõistab ajalehefirma rolli kohalikus majanduses. Teab, millised on töövõimalused ajalehefirmas. Oskab läbi viia intervjuusid.
	Väljas einestamine	Mõista otsustusi, mis tuleb restorani avamiseks teha. Teha selgeks restoranitöös vajalikud ametid.	otsus, omanik	Teab, milliseid samme on vaja teha restorani avamiseks. Teab, millised inimesed töötavad restoranis.
	Võid panga peale loota.	Teha selgeks, et üks panga eesmärk on hoida raha. Teha selgeks panganduses vajalikud ametid.	pank, raha	Tutvub panga maj. rolliga. Teab eromevaid ameteid pangas.

4. klass – 35 tundi

Õppesisu

Teema	Alateema	Õppimise eesmärgid	Mõisted	Õpitulemused
Meie maakond (Keskendutakse kaupade ja teenuste tootmisele ja jaotamisele maakonnas)	Meie maakonna tundmaõppimine.	Teha selgeks tooted ja teenused, mida maakonnas toodetakse. Selgitada, kuidas ettevõtlus mõjutab maakonna majandust.	majandus, ressursid, maakond, toode, loodusvarad, maavarad, kütused, tootmine, rahvastik	Teab maakonnas toodetud tooteid ja teenuseid. oskab kirjeldada mil viisil ettevõtlus mõjutab maakonna majandust.
	Piirkondlikud ressursid.	Teha kindlaks ressursid, mida läheb kaupade tootmiseks vaja. Selgitada, kuidas üks ettevõtte sõltub teise kaupadest ja teenustest.	ressursid, inimesed, seadmed, materjalid	Teab, milliseid ressursse läheb kaupade tootmiseks vaja. Teab, kuidas üks ettevõtte sõltub teise kaupadest ja teenustest.
	Otsutamine.	Defineerida kulud ja tulud.	tulud, kulud,	Suudab näha

	<p>Teie vasutate.</p> <p>Siin, seal, igal pool.</p>	<p>Teha kindlaks põhilise äriprobleemi lahendused.</p> <p>Määrata kindlaks äritulude ja kulude mitmekesisus. Tunnetada kasumi tähtsust ettevõtlusele.</p> <p>Tunnetada raha liikumist ettevõtete ja perede vahel. Kirjaldada, kuidas üks toode mõjutab mitmeid ettevõtteid ja maakondi.</p>	<p>otsustamine</p> <p>tulud, kulud, maksud, otsused</p> <p>ressurssid, vatstastikune sõltuvus</p>	<p>tüüpilise äriprobleemi lahendusi.</p> <p>Mõistab ettevõtte tulude ja kulude mitmekesisust.</p> <p>Oskab seletada raha liikumist perede ja ettevõtete vahel.</p> <p>Oskab seletada, kuidas üks toode mõjutab mitmeid ettevõtteid ja maakondi.</p>
<p>Meie riik (Tutvustab äriettevõtte alustamise põhitõdesid)</p>	<p>Organisatsioon.</p> <p>Juhtimine.</p> <p>Toodang.</p> <p>Turundus.</p> <p>Müümine.</p>	<p>Teha selgeks 3 põhilist äriorganisatsiooni vormi. Tuua näiteid ressurssidest, mida on ettevõtte alustamiseks vaja.</p> <p>Teha selgeks kõige olulisemad otsused, mida juht teeb. Loetleda omadused, mida otsivad juhid oma alluvatest. Tunda töökoha saamiseks vajalikke samme.</p> <p>Võrrelda individuaal- ja masstootmise meetodeid. Kirjeldada, kuidas töölised vastutavad toodete parima tootmise eest. Tunnetada tootluse tähtsust.</p> <p>Loetleda turundusega seotud tegevusi. Tunda kasumi osa hinnakujunduses. Selgitab, miks ettevõtted teevad reklaami.</p> <p>Oskavad kirjeldada efektiivse müügiesituse samme.</p>	<p>äriplaan, ainuomaniku firma, juhtimine, partnerettevõtte, aktsiaselts, äriorganisatsioon</p> <p>amet, juhtimine, karjäär, otsustamine</p> <p>individuaalne tootmine, masstootmine, tootlus</p> <p>turundus, kaup, teenus, kasum, tarbija ja hind, reklaam</p> <p>isiklik müük</p>	<p>Teab 3 põhilist ettevõtte tüüpi, nende eeliseid ja puuduseid. Teab, milliseid ressursse on ettevõtte alustamiseks vaja. Teab, milliseid otsuseid teeb juht. Teab töökoha saamiseks vajalikke samme.</p> <p>Oskab võrrelda individuaalset ja masstootmist.</p> <p>Oskab loetleda turundusega seotud tegevusi. Teab, kuidas kujuneb tootele hind. Teab efektiivse müügiesituse samme. Teab efektiivse müügiesituse samme.</p>
<p>Meie</p>	<p>Maailm</p>	<p>Sõnastada import ja</p>	<p>kaubandus,</p>	<p>Teeb vahet</p>

maailm (Tutvustab erinevate riikide majanduste põhitõdesid)	minu klassitoas.	eksport. Teha vahet sise- ja maailmakaubanduse vahel. Mõista maailmakaubanduse tähtsust.	sisekaubandus, maailmakaubandus, eksport, import	maailmakaubanduse vahel. Mõistab maailmakaubanduse tähtsust.
	Kauplemiskohad.	Tuua näide kaubanduse tähtsuse kohta. Selgitada, miks riigid soovivad kaupu ja teenuseid importida. Selgitada, mis riigid peavad ja tahavad eksportida tooteid ja teenuseid.	kaubandus, ressursid	Oskab lahti seletada, miks riigid kauplevad.
	Milline on minu maa?	Tõlgendada erinevate maade majandusnäitjaid. Defineerida barter, valuuta, valuutavahetus. Teha selgeks, mis riigid kauplevad. Teha selgeks valuutavahetuse põhjused.	maailmakaubandus, ressursid	Tutvub erinevate maade maj. näitajatega. Oskab selgitada ekspordi vajalikkust.
	Dollar dollari vastu.	Leida maailmakaardilt erinevad maad. Arutleda, kuidas maailmamaj. neid mõjutab. Selgitada kolmepoolse kauplemise keerukust.	barter, valuuta, valuutavahetus, vahetuskursid, kaubandus partnerid maailmamajandus	Teab, kuidas toimub kaubavahetus eri riikide vahel. Oskab näidata maailmakaardilt erinevaid riike. Teab, kuidas maailmamaj. neid mõjutab.

6. KARJÄÄRIÕPETUS - põhikooli valikaine

35 õppetundi

6.1. Õppe- ja kasvatusesmärgid

Aineõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
2. arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;
3. arendab soovi ja oskust endale eesmärged seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
4. kujundab soovi ja valmisolekut elukestvaks õppimiseks ja iseseisvaks karjääriotsuste tegemiseks;
5. tutvub erinevate ametite/elukutsetega, õppides tundma haridus- ja koolitusvõimalusi, töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kohalikku majanduskeskkonda.

6.2. Õppeaine kirjeldus

Aines „Karjääriõpetus” käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilastes valmisolekut tööjõuturul parema rakendatavuse saavutamiseks, iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks. Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega.

Aine koosneb kolmest osast:

1. Enesetundmine aitab kujundada enesekohaseid jasotsiaalseid oskusi. Õpilane õpib ennast tundma. Arenevad suhtlemis- ja õpioskused. Omandatud teadmised ja oskused aitavad ennetada koolist väljalangevust.
2. Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine soodustab sobivate valikute tegemist pärast põhikooli lõpetamist. Õpilane oskab märgata muutusi töömaailmas ja väärtustada elukestvat õpet.
3. Planeerimine ja otsustamine. Õpilasel arenevad planeerimisoskus ja teadlikkus otsuste vastuvõtmisel. Kujuneb oskus kasutada karjääriinfo materjale. Õpilane tunnetab oma vastutust karjääritee kujundamisel ja elus toimetulemisel.

Karjääriõpetus keskendub õpilase isiksuse omaduste teadvustamisele ning esmaste karjäärivalikutega seostamisele. Õpilased õpivad hindamaelukestva õppe tähtsust: saavad teavet erinevatest edasiõppimisvõimalustest ja oskavad seda kasutada oma plaanide elluviimisel. Õpilasi teavitatakse erinevatest tööharjutamiste võimalustest ning julgustatakse neid kasutama.

Põhikooli karjääriõpetuse ainekava koosneb ühest 35 tunnise kursusest. Karjääriõpetus toetab õpilase karjääri planeerimist ja valmisolekut elukestvaks õppeks, lõimides teistes õppeainetes omandatud teadmised.

6.3. Õppetegevus

1. ähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
3. laiendatakse õpikeskkonda: ettevõtted, järgmise taseme õppeasutused, arvutiklass;
4. võimaldatakse saada ülevaade erinevatest töövaldkondadest, sh vahetult töökeskkondadega tutvuda;
5. kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh eelistatuna aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine ja õpimapi koostamine;
6. luuakse tingimused õpilaste teadlikkekarjäärivalikuid soodustavate hoiakute kujunemiseks.

6.4. Füüsiline õpikeskkond

Õpilastele on tagatud järgmised tingimused ja vahendite kasutamine:

1. erinevad töölehed, küsimustikud;
2. arvutiklassi kasutamine ja arvuti veebist karjääriplaneerimisalase info otsimiseks (rajaleidja.ee jt);
3. karjäärispetsialisti personaalne tugi, erapooletu ja usalduslik nõu vastavalt õpilase vajadustele.

6.5. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste

(esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist.

Kursuse jooksul koostab õpilane personaalse õpimapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutse või erialadega seotud materjalid. Selles sisalduvad õpiülesanded võivad olla tehtud kas üksi või rühmatööna. Õpimappi ja selle sisu hinnatakse kursuse vältel.

Õpilasele tutvustatakse kursuse alguses, mida, millal ja mille alusel hinnatakse.

Hinnatakse:

1. praktilisi töid: CV koostamine; essee; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõte, isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms;
2. praktilise tegevuse mõtestamise oskust;
3. oskust asjakohast infot otsida ja analüüsida;
4. loominguilisust ja ratsionaalsust;
5. teadlikkust peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
6. õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist, mida õpilane tõendab arutelude, rühmatööde õpimapi esitlemise jt tegevuste käigus.

III kooliaste

Õpitulemused ja õppesisu

1. Enesetundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel

Õpitulemused

Õpilane:

- analüüsib enda isiksust;
- eristab oma tugevaid ning nõrku külgi ja seostab neid erinevatel kutsealadel töötamise eeldustega;
- kasutab eneseanalüüsi tulemusi karjääri planeerimisel.

Õppesisu

Isiksuseomadused: temperament ja iseloom.

Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, emotsioonid.

Isiksuseomadused: võimed, huvid ja oskused (üldoskused, erioskused).

Minapilt ja enesehinnang.

2. Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine ning selle tähtsus karjääriplaneerimisel

Õpitulemused

Õpilane:

- teab tööturu üldist olukorda, prognoose ja vajadusi, erinevaid ettevõtluse vorme;
- teab kutseid ja ameteid ning kohalikke majandustegevuse valdkondi;
- oskab leida infot tööturu kohta;
- teadvustab ennast tulevase töötajana;
- teab haridustee jätkamise võimalusi, oskab näha hariduse ja tööturu vahelisi seoseid.

Õppesisu

Muutuv tööturg: tööturu hetkeolukord, trendid, arengusuunad, prognoosid, tööandjate ootused, töösuhteid reguleerivad õigusaktid.

Muutuv tööjõuturg: tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents, elukestev õpe, töömotivatsioon.

Majandustegevusalad, kutsed, ametid, kutsestandardid: elukutsete ja ametite liigitamine.

Haridustee: erialad, haridussüsteem, formaalne jamicformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed.

3. Planeerimine ja otsustamine

Õpitulemused

Õpilane:

- teab karjääriplaneerimise põhimõtteid ja arvestab nendega karjäärivalikute tegemisel;
- suudab otsustada ja teadlikult arvestada otsuseid mõjutavate teguritega;
- kasutab vajaduse korral karjääriteenuseid (karjäärinõustamine, karjääriinfo vahendamine, karjääriõpe);
- teadvustab erinevate elurollide ja -stiilide seoseid tööga;
- omab teadmisi ja oskusi isikliku karjääriplaani koostamiseks;
- saab aru oma vastutusest karjääri planeerimisel.

Õppesisu

Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess: otsustamine ja seda mõjutavad tegurid, otsustamisraskused, karjääriinfo allikad, infootsimine, alternatiivid, sundvalikud, muutustega toimetulek, karjääriinfo, karjäärinõustamine.

Isikliku karjääriplaani koostamine: elukestev õpe, karjäär, karjääriplaneerimine, karjääriplaani koostamine, edu, elurollid, elulaad, õpimotivatsioon, omavastutus, kandideerimisdokumendid.

Ainekava maht (35 tundi)

Sissejuhatus teemasse – 1 tund

1. Enesetundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel - 11 tundi

1.1. Isiksuseomadused: närvisüsteemi tüüp, temperament ja iseloom.

1.2. Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, motivatsioon, hoiak, emotsioonid.

1.3. Isiksuseomadused: võimed, intelligentsus, huvid, oskused (üldoskused, erioskused).

1.4. Minapilt ja enesehinnang.

2. Töömaailma tundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel - 11 tundi

2.1. Muutuv tööturg: tööturu olukord, trendid, arengusuunad, prognoosid, tööandjate ootused, ettevõtluse vormid, tööseadusandlus.

Muutuv tööjõuturg: tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents, elukestev õpe, töömotivatsioon

2.2. Majandustegevusalad, amet ja ametite rühmad, kutse ja kutseoskused, kutsestandardid, kutse-eelistused.

2.3. Haridustee: erialad, haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed.

3. Planeerimine ja otsustamine - 11 tundi

3.1. Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess: otsustamine ja seda mõjutavad tegurid, otsustamisraskused, karjääriinfo allikad, infootsimine, alternatiivid, sundvalikud, muutustega toimetulek, karjäärinõustamine.

3.2. Isikliku karjääriplaani koostamine: elukestev õpe, edu, elurollid, elulaad, karjäär, õpimotivatsioon, omavastutus, kandideerimisdokumendid, karjääriplaneerimine, karjääriplaani koostamine.

Kokkuvõte – isikliku tegevuskava koostamine – 1 tund.